

ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNİN SPORDA ŞİDDET KONUSUNA YAKLAŞIMLARI: ESKİŞEHİR OSMANGAZİ ÜNİVERSİTESİ VE ANADOLU ÜNİVERSİTESİ ÖĞRENCİLERİNE YÖNELİK BİR UYGULAMA

Nuray GİRGINER
Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, İktisadi İdari Bilimler Fakültesi

Sibel AYDIN
Eskişehir Osmangazi Üniversitesi

Zeynep CAVDAR
Eskişehir Osmangazi Üniversitesi

Bu çalışmada, üniversite gençliğinin sporda şiddet konusuna bakış açılarının belirlenmesi amacıyla Eskişehir'deki iki kamu üniversitesi öğrencileri üzerine bir uygulama yapılmıştır. Çalışmada öğrencilerin şiddetin nedenleri ve şiddetin önlenmesi için alınması gereken tedbirler ile ilgili görüşlerinin cinsiyet, üniversite, fakülte, spora ilgi, sporda şiddetin varlığına ilişkin görüş, spor müsabakalarını izleme sıklıkları bakımından farklılıkların araştırılmasında Mann Whitney U Testi ve Kruskal-Wallis Testi kullanılmıştır. Yapılan analizler sonucunda, erkek öğrencilerin sporla daha çok ilgilendiği belirlenirken, öğrencilerin büyük bir çoğunluğu sporda şiddetin var olduğunu belirtmişlerdir. Öğrencilerin en çok ilgilendikleri spor dalı olarak belirlenen futbol, aynı zamanda şiddetin en çok görüldüğü spor dalıdır. Bayan öğrenciler şiddet olaylarında medyanın rolü olmadığını düşünürken, erkek öğrenciler ise medyanın rolü olduğunu düşünmektedir. Yaşanan şiddet olayları sonucunda spor müsabakalarını izlemeyen ve sporla ilgilenmeyen öğrencilerin spora bakış açılarının olumsuz yönde değiştiği ortaya çıkmıştır.

ANAHTAR KELİMELER

Sporda şiddet, Sporda şiddetin nedenleri, Sporda şiddetin çözüm önerileri.

POINTS OF VIEW OF UNIVERSITY STUDENTS' VIEWS ON VIOLENCE IN SPORTS: A CASE STUDY ON ESKİSEHİR OSMANGAZI UNIVERSITY AND ANADOLU UNIVERSITY STUDENTS

Nuray GİRĞİNER

Eskişehir Osmangazi University,
Faculty of Economic and Administrative Sciences

Sibel AYDIN

Eskişehir Osmangazi University

Zeynep CAVDAR

Eskişehir Osmangazi University

In this study; points of view of students from two universities in Eskişehir related to the violence in sports are examined. Both components causing violence on sports and measurements related to the prevention of violence in sports are determined. The Mann Whitney U Test and Kruskal-Wallis Test are used for statistical analyses of these factors.

According to the results of the analyses; male students are more interested in sports than female students and most of the students have a point of view that violence in sports is existent. Most of the students are interested in football in which most violence in sports is observed. Media has role in violence according to male students but not to female students. The research has found that because of the violence in sports, views of the students not watching games or not interested in sports changed to negative.

KEYWORDS

Violence in sports, reasons of violence in sports, solutions for violence in sports.

1. GİRİŞ

Günümüzde spor, içinde yaşadığımız toplumsal hayattan ayrı düşünülmemektedir. Spor sosyolojisi ve psikolojisi hakkında yapılan araştırmalar, sporun toplumsal yapının bir yansıması olduğunu göstermektedir (Çağlayan, Fişekçioğlu, 2004, s.128). Spor; kişileri stresten uzaklaştırarak keyifli anlar yaşamalarını, rahatlamalarını ve mutlu olmalarını sağlayan bir faaliyettir. Ancak günümüzde spor faaliyetlerine bakıldığında sporun anlamına, özünde var olan güzel duygulara yakışmayan görüntülerle karşılaşmakta ve bu görüntülerin giderek dozu ve etkileri de artmaktadır. Spordaki kardeşlik, sevgi ve huzur kavramlarının yerini artık küfür, kavga ve saldırganlık almaya başlamıştır. Bu ise sporun asıl amacından uzaklaşmasına, kişilerin birbirlerine eziyet ettiği ve şiddetin körüklendiği bir kavram olarak algılanır hale gelmesine neden olmaktadır. Özünde birbirlerine zıt iki kavram olan spor ve şiddet, artık birlikte anılmaya başlamış ve “sporun olduğu her yerde şiddet vardır” anlayışı ortaya çıkmıştır. Bütün bunlar çocukların ve gençlerin spordan uzaklaşmalarına neden olmaktadır.

Sporla birlikte anılan ve sporun özdeki anlamıyla tamamen zıt olan “şiddet” olgusunu spordan arındırmak, sonuçta yine bireylerin elindedir. Önce kendisine ve daha sonra da çevresine saygısı olan bireylerin yetiştirilmesi durumunda, yaşamın her anına hükmeden şiddet olgusunun azalması sağlanabilecektir. Özellikle Türkiye gibi genç nüfusa sahip bir ülke açısından gençlere şiddet içermeyen spor kavramının benimsetilmesi ile bu sorunun çözümünde önemli adımlar atılması olanaklıdır. Sağlıklı beyinlerin sağlam vücutlarda yer alacağı inancıyla gençlerimizin spora, sporda yaşanan şiddet olaylarına bakış açılarının belirlenmesi önemlidir. Bu nedenle bu çalışmada Eskişehir’deki iki kamu üniversitesinde eğitim alan üniversite öğrencilerinin sporda şiddet konusundaki görüşleri doğrultusunda, öğrencilerin bu sorunu doğuran nedenler ve çözüm yolları olarak hangi faktörlere önem verdikleri incelenmektedir. Bu bağlamda araştırmanın amacını; Eskişehir Osmangazi Üniversitesi ve Anadolu Üniversitesi öğrencilerinin sporda şiddetin nedenleri ve alınacak önlemler ile ilgili görüşlerinin belirlenmesi oluşturmaktadır. Araştırmanın bu genel amacı yanında her iki üniversitedeki öğrencilerin ilgilendikleri spor dalları, sporda şiddete bakış açıları çeşitli demografik özellikler bakımından da ortaya konmaya çalışılmıştır.

2. SPOR VE ŞİDDET KAVRAMLARI

Spor sözcüğü Latince’ de dağıtmak, birbirinden ayırmak anlamına gelen “Disporte” ve “Deportare” sözcüklerinden gelmektedir. İngilizce’de önceleri “Disport” ya da “Desport” biçimde yer almış, zamanla ilk hecelerin aşınması sonucu tek heceli sport sözcüğüne dönüşmüştür (Çıdam, 1996, s.3).

Spor insanlık tarihi kadar eskidir. Başlangıçta insanlar sadece kendilerini korumak için spora yönelmişse de daha sonraları spor; insanların fazla enerjilerini boşaltmak, sağlıklarını ve güzelliklerini geliştirip korumak, boş zamanlarını değerlendirmek, barışa katkıda bulunmak ve ticari yararlar sağlamak amaçlarıyla yapılmaya başlamıştır. Sporun gelişmesi uygarlık tarihini olumlu yönde etkilemiştir. Zaman içerisinde kültürdeki, sonuç olarak toplumdaki değişiklikler, spor kavramına yüklenen anlam ya da işlevi de değiştirmiştir. Günümüzde spor; sosyal, biyolojik, psikolojik ve sanatsal işlevi olan kültürel ve ahlaki bir olgu olarak görülmektedir (Güven, 1999, s.2). Bu bağlamda spor kavramına ilişkin pek çok tanım bulunmaktadır:

Spor; “*bireyin toplumsal uyumunu sağlamakta, bireylerin ruhsal ve bedensel sağlıklarını güvence altına almaktır*” (Başer, 1998, s.16). Spor; “*amaçlı, belli kurallara ve teknik yöntemlere bağlı olan, yapanlarda olduğu kadar izleyenlerde de haz duyma ve coşku gibi gereksinimleri doyuran, sporcuları ve izleyenleri bütünleştiren bir etkinlikler kümesidir*” (Doğan, 2004, s.2).

Spor; dayanışma, karşısındakine saygı, katılım gibi değerler yardımıyla gençlerin sosyalleşmelerine katkıda bulunmakta ve onların kamu yaşamına katılmalarını teşvik etmektedir (Avrupa Konseyi’ nin 2503. Oturumu, *Eğitim, Gençlik Ve Kültür*, 5-6 Mayıs 2003- BRÜKSEL). İnsanın beden ve ruh yapısını geliştirerek, iradeyi güçlü kılmamanın yanı sıra grup çalışmasını da kolaylaştırmaktadır. Karşılıklı dayanışmayı sağlayarak kendine güveni gerçekleştirmektedir (Erkal, 1992, s.72). Dayanışma ve yakınlaşma duygusu içinde yoğrulmuş ve olgunlaşmış bireylerin farklı ortamlarda uyum göstermesi ise kolaylaşmaktadır (Sümer, 1990, s.159). Bireye yaptığı olumlu katkıların yanında spor, uluslararası alanda bir toplumun kültürünün tanıtılabileceği çok yaygın bir araçtır (Sekizinci Beş yıllık Kalkınma Planı, *Beden Eğitimi, Spor ve İstanbul Olimpiyatları Özel İhtisas Komisyonu Raporu*, 2000).

Yaşamımızın her anında uzaktan ya da yakından karşılaştığımız ve güncel bir sorun olan şiddetin tanımlanmasında değişik yaklaşımlarda bulunan birçok araştırmacıdan Dominik ve Fietcher; Fiziksel şiddet, Ruhsal şiddet ve Sözel şiddet olmak üzere üç tür şiddetin varlığından söz etmektedir. *Fiziksel Şiddet*, kaba kuvvet kullanma yolu ile karşıt görüşte olanları inandırma ya da uzaklaştırma; *Ruhsal Şiddet*, bir tehdit unsuru olarak fiziksel gücün kullanımınıdır. *Sözel Şiddet* ise doğrudan ya da dolaylı olarak insanın karşısındakine kırıcı, alay edici, küçük düşürücü sözler kullanması, onu kötülemesi, kişiliğine saldırması, umudunu ve beklentisini kırarak türlü söylentiler çıkararak, sert kaba konuşmalarla sürekli engellemeler yapması şeklinde ortaya çıkmaktadır (Çıdam, 1996, s.37).

En genel anlamıyla şiddet, *fiziksel ya da fiziksel olmayan biçimlerde, fiziksel ve ruhsal açılardan acı ve zarar veren saldırgan davranıştır*. Şiddet, bir bireyin yaralanmasına, sindirilmesine, öfkelenirilmesine

veya duygusal baskı altına alınmasına yol açar (Yıldırım, 1998, s.27). Şiddet inandırma, uzlaşma yerine kaba güç kullanma ve sertlik anlamına gelmektedir (http://www.unicef.org/turkey/untr/pc/dcd05_prs3.html). Öfke, sinir ve nefret gibi duyguların sonucu olarak ortaya çıkan şiddet; bir veya birden fazla insana tehdit veya fiziksel güç kullanılarak fiziksel veya ruhsal zarar vermektir (Rieder, Welsh, 2001, s.1). Zorlamak, bedensel veya psikolojik acı çektirmek, vurmak, dövmek, yaralamak, işkence yapmak gibi davranışlar şiddetin en yaygın biçimlerini oluşturmaktadır (Vatandaş, 2003, s.3).

Sporla çeşitli nedenlerden kaynaklanabilecek şiddet olayları dünyanın her yerinde artan boyutlarda ortaya çıkmaktadır. Söz konusu bu şiddet olaylarının ölüme hatta savaş ilanına varan sonuçları olabilmektedir. Tablo 1, Dünyada sporda şiddetin boyutlarını ortaya koymaktadır.

Tablo 1: Sporda şiddet eylemlerine ilişkin Dünyadan örnekler

Ülke	Yıl	Takımlar	Ölü Sayısı	Yaralı Sayısı
Peru	1964	Peru-Arjantin	318	500
Türkiye	1964	Kayscri-Sivas	44	600
Arjantin	1968	River Plate-Boca Juniors	74	150
	1969	Honduras-Elsalvador	Savaş İlan edildi	Savaş İlan edildi
Brezilya	1982	San Luis-Fortaleza	3	25
Colombia	1982	Despertivo Cali-Racing Club Arjantin	22	200
Rusya	1982	Spartak Moskova-Harlem	69	100
Belçika	1985	Liverpool-Juventus	39	Bilinmiyor
Almanya	1991	Leipzig-Berlin	1	Bilinmiyor
Hollanda	1995	Genova-AC Milan	1	Bilinmiyor

Son yıllarda Türkiye’de stadyuma gelen seyircilerin üzerinde yakalanan kama, bıçak, döner bıçağı, demir sopa vb. kesici ve yaralayıcı aletlerin sayısında büyük bir artış gözlenmektedir (Şahin, 2003, s.58). Beşiktaş’ın İnönü Stadyumu Kapalı Tribünü’nde bir gencin bıçaklanarak öldürülmesi üzerine Türkiye Futbol Federasyonu (TFF) başta olmak üzere devlet yetkilileri önlem almaya başlamışlardır. Yine pek çok spor karşılaşmasında özellikle futbol maçlarında yaşanan kargaşalarda taraftarlar ezilme tehlikesi geçirmektedirler (Tempo, 2004, s.104).

3. SPORDA ŞİDDETİN NEDENLERİ

Sporun özünde barış, kardeşlik, dostluk kavramları olmasına rağmen saldırganlık ve şiddet olaylarına spor müsabakalarında sıkça rastlanmaktadır. Spor karşılaşmalarında ortaya çıkan bu şiddet olayları, sporcular ve/veya

seyirciler arasında görülmektedir. Çoğu spor dalı için seyirci etkeni önemlidir. Medyadaki araştırmalara göre; seyircilerin, oyuncuların performansına ve destekledikleri takımlara karşı tutum ve davranışları her geçen gün saldırganlaşmaktadır. Bunların haricinde diğer etkenler ise; kalabalıktaki sürü içgüdüğü, amigoların sergiledikleri tutumlar, maç öncesi alınan alkol, müsabakaların geç zamanda başlaması, havanın sıcak olması, seyirci çekmeye yönelik ucuz biletler ve oyuncuların şiddeti körükleyici davranışları sayılabilir. Bununla birlikte spordaki seyirci şiddetini destekleyen en büyük faktörlerden birisinin, spordan elde edilen büyük paraların olduğu söylenmektedir (Anshel, 1997, s.169). Rekabet, ırkçılık ve alkol, seyirciler arasındaki şiddetin en önemli etkenlerindedir. Karşı takımın skorunun yüksek olması ve fiziksel saldırganlık da şiddete neden olmaktadır (Cox, 1998, s.284).

Sporda şiddetin artmasına neden olan diğer etmenler; güvenlik önlemleri ve polisin tutumu, spor kulüp yöneticileriyle fanatik gruplar arasındaki ilişkiler, siyasetle sporun iç içe olması, tribün mimarisi, tel örgüler, demir parmaklıklar ve fiziksel koşullar, yetersiz ve etkisiz hukuksal yaptırımlar olarak sıralanabilir (http://www.tempodergisi.com.tr/toplum_politika/06981). Ayrıca bütün bunlara medyada kulüp yöneticilerinin tahrik edici konuşmaları, stadyumlarda ise içinde futbolcu ve hakemlerin özel hayatlarına kadar uzanan küfürlü tezahüratlar da eklenebilir (Pulur, Kaynak, Orhan, 2004, s.244). Sporcuların ve seyircilerin saldırganlıkları ve şiddet davranışları birbirlerini olumsuz yönde etkilemektedir. Spor alanındaki bir saldırgan davranış, saldırganlığa uğrayan sporcunun taraftarlarında büyük bir öfkeye ve sonuçta da şiddete neden olmaktadır (Doğan, 2004, s.134). Taraftarlar grup psikolojisi içinde birbirlerini şiddete doğru yöneltmektedir (Comeron, 2002, s.17).

Sporda şiddete neden olan unsurlar: rekabet hırsı; itiraz etme ve karşı koyma sonucu oluşan saldırganlık, kendi evinde ya da rakip sahada oynanan maçlar ve bu maçlara gelen fanatik seyircilerin neden olduğu saldırganlık, fiziksel temas, oyuncuların sosyo-kültürel durumu, hakemlerin vermiş olduğu kararlar doğrultusunda ortaya çıkan tepkiler ve amigolar şeklinde özetlenebilir (Bull, 1991, s.55-61). Şiddete neden olan fanatik seyirciler, dolaylı ve dolaysız olmak üzere iki grupta toplanabilir. Birinci grup karşılaşmaları stadyumda seyreden seyirciler, ikinci grup ise karşılaşmaları iletişim araçları ile seyreden gruptur (Bjelajac, 2005, s.2).

4. SPORDA ŞİDDETİN ÖNLENMESİNDE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

Sporda şiddet olaylarını önlemek konusunda çeşitli kesimler farklı çözüm önerileri sunmaktadır. Kimileri kulüpleri, taraftarları, kimileri ise spor karşılaşmalarındaki güvenlik önlemlerinin ve personelin yetersizliğini sorumlu tutarak, bu alanlarda önlemlerin alınması gerektiğini

savunmaktadır. Sporum toplumdaki tüm bireyler tarafından ilgi görmesi sporcu kaynağının belirli merkezlerde toplanması ve spor eğitiminin iyi bir şekilde verilebilmesi için spor kulüplerinin yapılanmasına büyük önem verilmekte ve spor kulüpleri sporcuların yetiştirilebileceği sporcu kaynağı merkezi olarak görülmektedir (Terekli, 1999, s.16).

Yönetmeliklere göre spor kulüplerinin lokallerinde her türlü alkollü içki kullanılması yasak olmasına rağmen spor kulüplerinin bazılarının alkollü içki içilir ruhsatı bile bulunmaktadır (<http://www.boluolay.com/kose.php>). Müsabaka öncesi alınan alkol seyirciyi şiddete karşı cesaretlendirmektedir. Maçlardan önce seyircilerin aldığı alkol oranının azaltılması seyirci şiddetini engellemede alınacak önlemlerden birisidir. Bu tip davranışlara karşı sert kurallar ve ağır cezalar getirildiği takdirde şiddet içeren davranışlar üzerinde caydırıcı etkiler yaratabileceği düşünülmektedir.

Şiddeti engelleme de alınması gereken önlemlerden bir diğeri, yeterli güvenlik personelinin kalabalık seyirci gruplarında daha etkin kullanılması ve yerel basın bu tür davranışları sergileyen seyircileri teşhir etmesidir (Anshel, a.g.e.,s.169). Bununla birlikte yöneticilerin, medyanın, resmi kurumların, antrenörlerin ve oyuncular arasındaki ilişkilerin şiddeti önleyecek şekilde, bir zincirin halkalarını oluşturması gerekmektedir (Leunes, 1996, s.290-291).

TFF, bir buçuk sezon sonra uygulamayı düşündüğü, özellikle İngiltere’de uygulanan fişleme sistemini, artan şiddet olayları nedeniyle öne çekme kararı almıştır. Buna göre tüm kulüplere kulüp kartı çıkarılacak, kulüp kartı olmayan taraftara bilet satılmayacaktır. Turnike sistemleri de Avrupa standardına getirilerek kapasitesi dolunca kilitlenecektir. Yaygınlaşmaya başlayan merkezi kamera sistemi tüm statlara konulacaktır. Statlara kapasitelerinden fazla seyirci alınmamasına ve alınan seyircinin de kimler olduğunu önceden görmeye yarayacak bu sistem, statların fiziki şartlarını arttırarak güvenlik önlemlerinin daha rahat alınmasına olanak tanıyacaktır (Tempo, 2004, s.104).

Spordaki şiddet ve saldırganlığın önlenmesinde basına önemli görevler düşmektedir. Bazı magazinleştirilmiş ve şiddet ögesi içeren programlarla sporcular, futbolcular birbirine düşman haline getirilmektedir. Özellikle çocukların televizyon izlediği saatlerde sporda şiddet olaylarının gösterilmesi veya şiddet gösteren bazı sporcuların kahramanmış gibi lanse edilmesi, takımlar ve oyuncular arasındaki düşmanca tavırların televizyonda yer alması, çocuklarda anti-sosyallik ve özgüven eksikliğine neden olabilmektedir. Sporda şiddetin önlenmesinde en önemli konu eğitimidir. Toplum sporda şiddet konusunda bilinçlendirilmelidir (Leunes, a.g.e., s.292).

5. ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNİN SPORDA ŞİDDET KONUSUNDAKİ GÖRÜŞLERİ: Eskişehir Osmangazi Üniversitesi ve Anadolu Üniversitesi Öğrencileri Örneği

Bariş, sevgi, huzur, kardeşlik ve mutluluk gibi olumlu duyguları ifade eden sporun anlamına yakışmayan şiddet görüntüleri gençleri spordan uzaklaştırmakta ve sporun asıl amacından sapmasına neden olmaktadır. Bu nedenle son dönemlerde gündemde olan ve çok tartışılan, giderek kötüye gittiğine inanılan ve bu konuda etkili önlemlerin alınmasının gerektiği sporda şiddet konusuna, gençlerin bakış açılarının belirlenmesi önemlidir. Genç nüfusa sahip Türkiye’de sporda şiddet konusunda gençlerin görüşlerinin belirlenmesi, alınacak önlemlerin uygulayıcıları konumundaki bireyler olmaları nedeniyle ayrı önem taşımaktadır.

Sporda şiddet konusunda yapılan bazı bilimsel çalışmalar ve elde edilen sonuçlar ise şu şekildedir: Çağlayan ve Fişekçioğlu’ nun (2004) futbol seyircileri üzerine yapmış oldukları çalışmada; seyircilerin yaş grupları küçüldükçe olaylara katılma olasılıklarının büyüdüğü, eğitim seviyeleri düştükçe müsabaka izlerken küfür etme olaylarına katılımın ise artış gösterdiği sonucunu bulmuşlardır. Kaynak ve Pulur’ un (2004) çalışmasında; polislerin %67,2’sinin spor müsabakalarında sadece özel güvenlik şirketlerinin görev alması görüşünü benimsediklerini; %65,6’sının ise seyircileri saldırganlığa yönelten sebep olarak; basın, kulüp yöneticileri, hakemler, karşı takım seyircisi, oyuncu hataları, teknik adamlar ve amigo unsurlarının hepsini ayırt etmeden gösterdiklerini bulmuşlardır. Pulur ve arkadaşlarının (2004) yaptığı çalışmada ise polis memurlarının futbol seyircisini % 98,0 oranında diğer spor dallarına göre daha saldırgan bulduğu sonucu ortaya çıkmıştır. Bjelajac (2005) ise yapmış olduğu çalışmada, şiddete neden olan fanatiklerin büyük bir çoğunluğunun (%77), eğitim seviyesi düşük insanlar olduğu sonucuna varmıştır.

5.1. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın temel amacı; Eskişehir Osmangazi Üniversitesi ve Anadolu Üniversitesinde öğrenim gören öğrencilerin sporda şiddet konusuna bakış açılarının belirlenmesidir. Bu temel amaca bağlı olarak aşağıdaki sorulara da araştırma kapsamında yanıt aranmıştır:

- 1- Eskişehir’deki her iki üniversitede öğrenim gören öğrencilerin sporda şiddet konusundaki görüşlerinin çeşitli kişisel özellikler bakımından incelenmesi,
- 2- Öğrencilerin sporda şiddetin nedenleri ve alınması gereken önlemler konusundaki görüşlerinin belirlenmesi,
- 3- Sporda şiddet konusundaki öğrenci görüşlerinin cinsiyet, fakülte, spora ilgi, sporda şiddetin varlığına ilişkin görüş, spor

karşılaşmalarını izleme sıklıkları v.b bakımından farklılık gösterip göstermediğinin belirlenmesi.

5.2. Araştırmanın Sayıtları ve Sınırlılıkları

Araştırmaya katılan öğrencilerin ölçme aracındaki soruları cevaplandırırken gerçek duygu ve düşüncelerini yansıttıkları kabul edilmiştir. Bu araştırma 2004-2005 öğretim yılı bahar yarıyılında Eskişehir Osmangazi ve Anadolu Üniversitesindeki kayıtlı öğrenciler ile sınırlıdır.

5.3. Araştırmanın Yöntemi

Sporda şiddet konusundaki öğrenci görüşlerinin cinsiyet, fakülte, spora ilgi, sporda şiddetin varlığına ilişkin görüş, spor karşılaşmalarını izleme sıklıkları v.b bakımından farklılık gösterip göstermediği incelendiğinden araştırmada, ilişkisel tarama modelinden yararlanılmıştır.

5.3.1. Araştırma Evreni ve Örnekleme

Bu araştırmanın evrenini; 2004-2005 öğretim yılında Eskişehir Osmangazi Üniversitesi ve Anadolu Üniversitesindeki İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Eğitim Fakültesi, Mühendislik-Mimarlık Fakültesinde öğrenim gören öğrenciler oluşturmaktadır. Bu çalışmada fakülteler bakımından ana kütleli heterojen olacağı ve öğrencilerin sporda şiddete bakış açılarının öğrenim gördükleri fakültelere göre farklılaşacağı düşüncesiyle, her fakülte bir tabaka olarak alınmış ve tabakalı örneklemeye başvurulmuştur. Eskişehir Osmangazi Üniversitesinden 401 öğrenci, Anadolu Üniversitesinden 449 öğrenci, araştırmanın örneklemini oluşturmuştur.

5.3.2. Veri Toplama Aracı

Verilerin toplanması aşamasında; konunun amacına yönelik tarafımızdan hazırlanan anket formu öğrencilere dağıtılarak veriler toplanmıştır. Veri toplama aracı üç bölümden oluşmaktadır: Birinci bölümde, öğrencilerin kişisel özelliklerini (cinsiyet, üniversite, fakülte, sporla ilgilenip ilgilenmeme, ilgilenilen spor dalı, spor karşılaşmalarını izleme sıklığı, şiddetin varlığını düşünüp düşünmeme, şiddetin olduğu düşünülen spor dalı) belirlemeye yönelik sorular sorulmuştur. Anketin ikinci bölümünde, öğrencilerin sporda şiddetin nedenleriyle ilgili görüşlerini belirlemeye yönelik 24 maddeden oluşan; üçüncü bölümde de öğrencilerin sporda şiddetin önlenmesiyle ilgili çözüm önerilerine ilişkin görüşlerini ölçmeye yönelik 20 maddeden oluşan 5'li likert tipinde hazırlanmış ölçekler sunulmuştur. Maddelerin her biri için öğrencilerin “kesinlikle katılıyorum”, “katılıyorum”, “fikrim

yok”, “katılmıyorum”, “kesinlikle katılmıyorum” durumlarından birisini seçmeleri istenmiştir. Ölçek puanının hesaplanmasında; bu cevaplara 5, 4, 3, 2 ve 1 puanları verilmiştir. Toplam sonuç puanına göre; büyük puan ilgili maddeye yüksek katılımı, düşük puan ise ilgili maddeye zayıf katılımı göstermiştir. Araştırmada kullanılan bu anket formunun güvenilirliği %77 olarak belirlenmiştir.

5.3.3. Verilerin Analizi

Verilerin analizinde istatistiksel paket programı olan SPSS 11.0 kullanılmıştır. Veri analizinde ilk aşama olarak betimleyici istatistikler olarak merkezi eğilim ölçüleri (aritmetik ortalama, medyan, mod) hesaplanmıştır. Merkezi eğilim ölçülerinin incelenmesinin yanı sıra normallik sınaması da yapılmış ve verilerin normal dağılmadığı görülmüştür. Bu nedenle karşılaştırmalı analizler için parametrik olmayan testlerden Mann Whitney U Testi ve Kruskal-Wallis Testi uygulanmıştır. İstatistiksel analizlerde %95 anlam düzeyi kullanılarak, test sonuçlarını gösteren tablolarda sadece farklılığın istatistiksel olarak anlamlı bulunduğu görüşlere yer verilmiştir. Anket formunun yöneltildiği 850 üniversite öğrencisinin kişisel bilgilerine ilişkin değerler Tablo 2’de frekanslar ve yüzdeler şeklinde verilmiştir.

Tablo 2: Öğrencilerin Kişisel Özelliklerinin Dağılımı

DEĞİŞKEN	SAYI	YÜZDE %	
CİNSİYET	Bayan	413	48,6
	Erkek	437	51,4
ÜNİVERSİTE	ESOGÜ	401	47,2
	Anadolu Ün v	449	52,8
FAKÜLTE	fen-edebiyat	228	26,8
	iibf	218	25,6
	egitim	161	18,9
	muh	243	28,6
SPORA İLGİ	evet	730	85,9
	hayır	120	14,1
İLGİLENİLEN SPOR DALI	futbol	359	42,2
	basketbol	100	11,8
	voleybol	127	14,9
	yüzme	40	4,7
	tenis	60	7,1
	diğer	130	15,3
SPOR KARŞILAŞMALARINI İZLEME SIKLIĞI	asla	38	4,5
	nadiren	134	15,8
	arasıra	322	37,9
	sıklıkla	239	28,1
	herzaman	117	13,8
SPORDA ŞİDDETİN VARLIĞI	evet	711	83,6
	hayır	139	16,4
ŞİDDETİN OLDUĞU SPORLAR	futbol	807	94,9
	voleybol	5	,6
	basketbol	8	,9
	diğer	30	3,5

Tablo 2’den görüldüğü gibi, öğrencilerin %48,6’sı bayan, %51,4’ü erkektir. Spora ilgisi olan 730 öğrenci vardır ve 711 öğrenci sporda şiddetin var olduğunu düşünmektedir. Öğrencilerin en çok ilgilendikleri spor dalı olarak belirlenen futbol (%42,2), aynı zamanda şiddetin en çok bulunduğu spor dalı olarak da görülmektedirler (%94,9).

Sporda şiddetin nedenleri ile ilgili öğrenci görüşleri Tablo 3’de verilmiştir.

Tablo 3: Sporda yaşanan şiddetin nedenleri ile ilgili görüşlerin değerlendirilmesi

Sporda Şiddetin Nedenleri İle İlgili Görüşler	Medyan	Mod	Art. Ort.	Std. Sap.	Art. Ort. sıralaması
Taraftarların kötü tezahüratları ve küfürleri hakemleri ve futbolcuları olumsuz yönde etkiler.	4,00	5,00	4,1706	1,0952	2
Şiddet olaylarında federasyonun olayları tetikleyici rolü yoktur.	4,00	4,00	3,4412	1,1161	16
Spor klübü yöneticilerinin rakip takımlar hakkında kıskırtıcı beyanlatları taraftarları şiddete yöneltmektedir.	4,00	4,00	3,9635	1,0743	6
Amigolara bedava bilet dağıtılması sporda şiddete neden olmamaktadır.	4,00	4,00	3,3588	1,2766	17
Maç sırasında sporcuların birbirine karşı gösterdiği şiddet taraftarların çıkardığı olayları tetiklemektedir.	4,00	5,00	4,2106	0,9836	1
Sporu kullanarak rant sağlayan kişiler sporda şiddeti körüklemektedir.	4,00	4,00	3,9118	1,0332	9
Şiddet olaylarında medyanın kıskırtıcı rolü vardır.	4,00	4,00	3,8529	1,1166	10
Spor yazarlarının yanlışlığı sporda şiddeti körüklemektedir.	4,00	4,00	3,6600	1,1040	12

Stadyumlara giriş çıkışlarda güvenlik kontrolleri yetersizdir.	2,00	1,00	1,9894	1,1893	24
Stadyum içindeki güvenlik önlemleri yeterlidir.	2,00	2,00	2,1306	1,1802	23
Şiddet olaylarında klüp yöneticilerinin rolü yoktur.	4,00	4,00	3,6247	1,1053	13
Hakemlerin verdiği yanlış kararlar şiddete zemin hazırlamaktadır.	4,00	4,00	3,9388	1,1136	7
Şiddeti gerçekleştirenler dar gelirli insanlardır.	2,00	2,00	2,4788	1,2037	22
Şiddeti gerçekleştirenler eğitim seviyesi düşük insanlardır.	3,00	4,00	3,1341	1,4120	18
Şiddeti gerçekleştirenler işsiz insanlardır.	2,00	2,00	2,5518	1,1528	21
Şiddete maruz kalan insanlar sporda şiddet göstermeye eğilimlidirler.	4,00	4,00	3,4576	1,1542	15
Şiddete eğilimli insanlar sporda da şiddete eğilimlidirler.	4,00	4,00	3,9353	1,0839	8
Karşılaşmalardaki seyirci sayısının azlığı şiddet olayları nedeni ile değildir.	3,00	4,00	3,0353	1,1824	20
Sporda yaşanan şiddet gençleri spordan uzaklaştırmamaktadır.	3,00	4,00	3,0718	1,3053	19
Şiddet olayları son yıllarda meydana gelen ahlaki ve sosyal çöküşün bir sonucudur.	4,00	4,00	3,8247	1,1262	11
Şiddet olaylarının yaşandığı ülkenin imajı zedelenmektedir.	4,00	4,00 5,00	4,1388	1,0156	3
Şiddet olayları Türk sporunun gerilemesine neden olmaktadır.	4,00	4,00	3,9729	1,1322	5
Şiddet olayları sporu keyif vermekten uzaklaştırdı.	4,00	5,00	4,1035	1,1408	4
Şiddet olayları spora bakış açımı olumsuz yönde değiştirdi.	4,00	4,00	3,4694	1,3353	14

Tablo 3'de aritmetik ortalamaların sıralamaları ile bir değerlendirme yapıldığında; "maç sırasında sporcuların birbirine karşı gösterdiği şiddet taraftarların çıkardığı olayları tetiklemektedir" (4,2106), "taraftarların kötü tezahüratları ve küfürleri hakemleri ve futbolcuları olumsuz yönde etkiler" (4,1706), "şiddet olaylarının yaşandığı ülkenin imajı zedelenmektedir" (4,1388) görüşlerinin etki derecelerinin yüksek olduğu; buna karşılık, "stadyumlara giriş çıkışlarda güvenlik kontrolleri yetersizdir" (1,9894), "stadyum içindeki güvenlik önlemleri yeterlidir" (2,1306), "şiddeti gerçekleştirenler dar gelirli insanlardır" (2,4788) görüşlerinde ise etki derecelerinin düşük olduğu görülmektedir. Sporda şiddet olaylarının önlenmesi için alınması gereken tedbirlere ilişkin görüşlerin merkezi eğilim ölçülerine göre değerlendirilmesi Tablo 4'de yer almaktadır.

Tablo 4: Sporda şiddetin önlenmesi ile ilgili alınması gereken tedbirlere yönelik görüşlerin değerlendirilmesi

	Medyan	Mod	Art. Ort.	Std. Sap.	Art. Ort. sıralaması
Federasyon daha etkin tedbirler almalıdır.	4,000	5,00	4,3053	0,9135	6
Stadyumlara giriş ve çıkış güvenliği tekrar gözden geçirilmeli ve iyileştirilmelidir.	5,000	5,00	4,4529	0,8659	3
Stadyumlara getirilmesi yasak yabancı maddeleri içeri sokanlara daha etkili cezai işlemler uygulanmalıdır.	5,000	5,00	4,5224	0,8587	1
Stadyumların güvenliği sadece polis tarafından sağlanmalıdır.	2,000	2,00	2,7765	1,2912	16
Amigolara bedava bilet dağıtılmalıdır.	2,000	1,00	2,3412	1,2493	17
Kapı otomat ve kamera güvenlik sistemlerinin Avrupa kriterlerine uygun hale getirilmelidir.	5,000	5,00	4,3576	0,9063	5
Şiddetin önlenmesinde klüp yöneticileri merkez olmalıdır.	4,000	4,00	3,8953	1,0610	14
Şiddetin önlenmesinde federasyon merkez olmalıdır.	4,000	4,00	3,7494	1,0916	15

Stadyumlara kamera konulmalı ve taraftarlar sürekliliği olarak izlenmelidir.	4,000	5,00	4,0894	1,0696	10
Sporda şiddetin önlenmesi için etkili cezalar uygulanmalıdır.	5,000	5,00	4,4729	0,8559	2
Spor basını şiddetin azaltılması için gerekli programlara yer vermemelidir.	4,000	5,00	4,3706	1,9506	4
Kişilerin spora bakış açılarının olumlu yönde değişmesine yönelik programlar yapılmalıdır.	4,000	4,00	4,2106	0,8826	7
Daha önce olaylara karışmış kişilerin maça gelmesi yasaklanmalıdır.	4,000	5,00	3,9800	0,1882	11
Diğer ülke federasyonlarının önleyici tedbirleri incelenmelidir.	4,000	4,00	4,1059	0,9637	9
Takımlar deplasman maçlarına taraftar götürmemelidir.	4,000	5,00	3,9729	1,1529	12
Maçlara biletsiz seyirciler alınmamalıdır.	2,000	1,00	2,1176	1,2536	18
Stadyumlarda turnikeler birden fazla kişinin birlikte geçişine olanak vermemelidir.	1,500	1,00	1,8118	1,0330	20
Stadyumlarda turnikeler biletsiz seyircilerin içeri girmesini engelleyecek hale getirilmelidir.	4,000	5,00	4,1788	1,0448	8
Toplu bilet satışına yasak getirilmelidir.	3,000	5,00	3,9665	1,2975	13
Stadyum içinde ve çevresinde alkollü içki satışına izin verilmemelidir.	1,000	1,00	1,8988	1,3236	19

Tablo 4’de aritmetik ortalamaların sıralamaları dikkate alınarak bir değerlendirme yapıldığında; “Stadyumlara getirilmesi yasak yabancı maddeleri içeri sokanlara daha etkili cezai işlemler uygulanmalıdır.”(4,5224), “Sporda şiddetin önlenmesi için etkili cezalar uygulanmalıdır” (4,4729), “Stadyumlara giriş ve çıkış güvenliği tekrar gözden geçirilmeli ve iyileştirilmelidir.” (4,4529) görüşlerinin ankete cevap veren öğrenciler açısından etki derecelerinin yüksek olduğu; buna karşılık, “Stadyumlarda turnikeler birden fazla kişinin birlikte geçişine olanak vermemelidir.”

(1,8118), "Stadyum içinde ve çevresinde alkollü içki satışına izin verilmemelidir" (1,8988), "Maçlara biletsiz seyirciler alınmamalıdır." (2,1176) görüşlerinde ise etki derecelerinin düşük olduğu görülmektedir.

Tablo 5: Sporda Şiddetin Nedenleri İle İlgili Görüşlerin Cinsiyete Göre Mann- Whitney U Testi İle Karşılaştırılması

Faktörler	Test istatistiği					
	Cinsiyet	Sıra no ort.	Mann-Whitney U	Wilcoxon W	Z	P
Şiddet olaylarında federasyonun olayları tetikleyici rolü yoktur.	Bayan	407,9	82975,0	168466,0	-2,1	0,03
	Bay	442,1				
Sporklübü yöneticilerinin rakip takımlar hakkında kışkırtıcı beyanları taraftarları şiddete yöneltmektedir.	Bayan	403,0	80952,5	166443,5	-2,8	0,01
	Bay	446,8				
Sporu kullanarak rant sağlayan kişiler sporda şiddeti körüklemektedir.	Bayan	401,5	80334,5	165825,5	-2,9	0,0
	Bay	448,2				
Şiddet olaylarında medyanın kışkırtıcı rolü vardır.	Bayan	385,9	73901,5	159392,5	-4,8	0,00
	Bay	462,9				
Spor yazarlarının yanlılığı sporda şiddeti körüklemektedir.	Bayan	407,3	82728,5	168219,5	-2,2	0,03
	Bay	442,7				
Stadyumlara giriş çıkışlarda güvenlik kontrolleri yetersizdir.	Bayan	405,9	82162,5	167653,5	-2,4	0,02
	Bay	443,9				
Şiddet olaylarında klüp yöneticilerinin rolü yoktur.	Bayan	394,9	77622,5	163113,5	-3,7	0,00
	Bay	454,4				
Şiddeti gerçekleştirenler der gelirlili insanlardır.	Bayan	404,6	81626,0	167117,0	-2,5	0,01
	Bay	445,2				
Şiddet olayları son yıllarda meydana gelen ahlaki ve sosyal çöküşün bir sonucudur.	Bayan	447,1	81303,5	177006,5	-2,7	0,01
	Bay	405,1				
Şiddet olayları sporu keyif vermekten uzaklaştırıldı.	Bayan	443,1	82978,5	178681,5	-2,2	0,03
	Bay	408,9				
Şiddet olayları spora bakış açımı olumsuz yönde değiştirdi.	Bayan	459,9	76016,0	171719,0	-4,1	0,00
	Bay	392,9				

Sporda şiddetin nedenleri ile ilgili görüşlerin öğrencilerin cinsiyetine göre farklılık gösterip göstermediği Mann Whitney U farklılık testi ile elde edilen Tablo 5'deki sonuçlara göre; bayan ve erkek öğrenciler arasında sporda

şiddetin nedenleri olarak görülen faktörler farklılık göstermektedir. Erkek öğrenciler şiddet olayları ile ilgili olarak; “şiddet olaylarında medyanın kışkırtıcı rolü olduğuna” ve “şiddet olaylarında klüp yöneticilerinin rolü olmadığı” görüşüne diğer görüşlere göre daha fazla katılmaktadır. Bayan öğrenciler ise şiddet olayları ile ilgili olarak; “şiddet olaylarının spora bakış açılarını olumsuz yönde değiştirdiği” ve “şiddet olaylarının son yıllarda meydana gelen ahlaki ve sosyal çöküşün bir sonucu olduğu” düşüncesine diğer görüşlere göre daha fazla katılmaktadır. Başka bir ifadeyle; bayan öğrenciler şiddet olaylarının spora bakış açılarını olumsuz yönde değiştirdiğini düşünürken, erkek öğrenciler bu görüşe katılmamaktadır. Erkek öğrenciler şiddet olaylarında medyanın kışkırtıcı rolü olduğunu düşünürken, bayan öğrenciler ise bu görüşe katılmamaktadır.

Mann Whitney U farklılık testi ile sporda şiddetin nedenleri ile ilgili görüşlerin öğrencilerin öğrenim gördüğü üniversiteye göre farklılık gösterip göstermediği araştırıldığında; hakemlerin verdiği yanlış kararların şiddete zemin hazırladığı ve şiddeti gerçekleştirenlerin eğitim seviyesi düşük insanlar olduğu görüşlerinde anlamlı fark olduğu görülmektedir. Tablo6’ da yer alan sonuçlara göre; Eskişehir Osmangazi Üniversitesinde öğrenim gören öğrencilerin, şiddeti gerçekleştirenlerin eğitim seviyesi düşük insanlar olduğu, Anadolu Üniversitesinde öğrenim gören öğrenciler ise, hakemlerin verdiği yanlış kararların şiddete zemin hazırladığı düşüncesine katıldığı görülmektedir.

Tablo 6: Sporda Şiddetin Nedenleri İle İlgili Görüşlerin Üniversiteye Göre Mann- Whitney U Testi İle Karşılaştırılması

Faktörler	Ünv.	Sıra num. Ort.	Mann-Whitney U	Wilcoxon W	Z	P
Hakemlerin verdiği yanlış kararlar şiddete zemin hazırlamaktadır.	ESOGÜ	449,84	80262,5	181287,5	-2,9	0,003
	Anadolu	403,76				
Şiddeti gerçekleştirenler eğitim seviyesi düşük insanlardır.	ESOGÜ	451,00	79798,0	180823,0	-2,9	0,003
	Anadolu	402,72				

Sporda şiddetin nedenleri ile ilgili görüşlerin öğrencilerin öğrenim gördükleri fakültelere göre farklılık gösterip göstermediği Kruskal-Wallis farklılık testi ile araştırılarak Tablo 7’ de yer alan sonuçlar elde edilmiştir. İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesinde öğrenim gören öğrenciler şiddet olayları ile ilgili olarak; medyanın kışkırtıcı rolü olduğuna, Eğitim Fakültesinde öğrenim gören öğrenciler ise; taraftarların kötü tezahüratlarının ve küfürlerinin hakemleri ve futbolcuları olumsuz yönde etkilediğine diğer fakültelerde öğrenim gören öğrencilere göre daha fazla katılmaktadırlar. İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesinde öğrenim gören

öğrencilerin en yüksek düzeyde katıldığı “medyanın kışkırtıcı rolü olduğu” görüşüne Eğitim Fakültesinde öğrenim gören öğrenciler en düşük düzeyde katılım göstermektedir. Mühendislik- Mimarlık Fakültesinde öğrenim gören öğrenciler de; şiddet olaylarının Türk sporunun gerilemesine neden olduğunu düşünürlerken, Fen Edebiyat Fakültesinde öğrenim gören öğrenciler ise; şiddeti gerçekleştirenlerin dar gelirli insanlar olmadığı görüşüne diğer fakültelerdeki öğrencilerden daha az katılmakta ve farklılığa neden olmaktadır. Fen Edebiyat Fakültesinde öğrenim gören öğrencilerin yüksek düzeyde katıldığı şiddet olaylarının sporu keyif vermektan uzaklaştırdığı görüşüne, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesinde öğrenim gören öğrenciler katılmamaktadır. Analiz sonuçlarında farklı fakültelerde öğrenim gören öğrencilerin görüş farklılıkları dikkati çekmektedir.

Tablo 7: Sporda Şiddetin Nedenleri İle İlgili Görüşlerin Öğrencilerin Öğrenim Gördükleri Fakültelere Göre Farklılığının Kruskal-Wallis Testi Sonuçları

Faktörler	Sıra numaraları ortalaması				X ²	sd	p
	F.E.F.	İ.İ.B.F	Eğitim	Müh.			
Tarafatların kötü tezahüratları ve küfürleri hakemleri ve futbolcuları olumsuz yönde etkiler.	410,21	399,56	464,25	437,47	9,50	3	0,02
Amigolara bedava bilet dağıtılması sporda şiddete neden olmamaktadır.	403,84	448,60	457,43	403,95	8,75	3	0,03
Şiddet olaylarında medyanın kışkırtıcı rolü vardır.	404,89	463,77	424,85	412,92	8,49	3	0,04
Şiddeti gerçekleştirenler dar gelirli insanlardır.	388,59	424,28	448,01	446,31	8,78	3	0,03
Şiddet olayları Türk sporunun gerilemesine neden olmaktadır	405,01	394,78	448,88	456,79	11,85	3	0,01
Şiddet olayları sporu keyif vermektan uzaklaştırdı.	427,12	386,97	440,12	448,86	9,58	3	0,02

Mann Whitney U farklılık testi ile sporda şiddetin nedenleriyle ilgili görüşlerin öğrencilerin sporla ilgilenip ilgilenmemelerine göre farklılık gösterip göstermediği araştırılmış ve analiz sonuçları Tablo 8’de verilmiştir. Sporla ilgilenen ve ilgilenmeyen öğrencilerin şiddetin nedenleriyle ilgili tablodaki görüşlerde farklılık görülmektedir. Sporla ilgilenen öğrencilerin spor kulübü yöneticilerinin rakip takımlar hakkında kışkırtıcı beyanatlarının taraftarları şiddete yönelttiği görüşüne katılım düzeyleri yüksekken, sporla ilgilenmeyen öğrencilerin katılım düzeyleri düşüktür. Bununla birlikte yaşanan şiddet olayları sonucunda sporla ilgilenmeyen öğrencilerin spora bakış açıları olumsuz yönde değişirken, sporla ilgilenen öğrencilerin değişmemektedir.

Tablo 8: Sporda Şiddetin Nedenleri İle İlgili Görüşlerin Öğrencilerin Sporla İlgilenip İlgilenmemelerine Göre Farklılığının Mann- Whitney U Testi Sonuçları

Faktörler	Spor ilgi	Sıra no ort.	Mann-Whitney U	Wilcoxon W	Z	P
Spor kulübü yöneticilerinin rakip takımlar hakkında kışkırtıcı beyanatları taraftarları şiddete yöneltmektedir.	Evet	434,90	36939,0	44199,0	-2,98	0,00
	Hayır	368,33				
Karşılaşmalardaki seyirci sayısının azlığı şiddet olayları nedeni ile değildir.	Evet	433,77	37764,5	45024,5	-2,49	0,01
	Hayır	375,20				
Şiddet olayları spora bakış açımı olumsuz yönde değiştirdi.	Evet	415,24	36308,0	303123,0	-3,12	0,00
	Hayır	487,93				

Kruskal- Wallis farklılık testi kullanılarak sporda şiddetin nedenleri ile ilgili görüşlerin öğrencilerin spor karşılaşmalarını izleme sıklığına göre farklılık gösterip göstermediği araştırıldığında Tablo 9’daki sonuçlar elde edilmiştir. Spor müsabakalarını asla izlemeyen ve nadiren izleyen öğrencilerin şiddet olayları sonucunda spora bakış açıları olumsuz yönde değişirken, spor müsabakalarını sıklıkla ve her zaman izleyen öğrencilerin spora bakış açıları olumsuz yönde değişmemiştir. Spor müsabakalarını sıklıkla izleyen öğrenciler şiddeti gerçekleştirenlerin dar gelirli insanlar olduğunu düşünürken, her zaman izleyen öğrenciler ise sporu kullanarak rant sağlayan kişilerin şiddeti körüklediği düşüncesine katılmaktadırlar. Spor müsabakalarını ara sıra izleyen öğrenciler ise şiddet olaylarının sporu keyif vermekten uzaklaştırdığını düşünmektedirler

Tablo 9: Sporda Şiddetle İlgili Göstürlerin Öğrencilerin Spor Müsabakalarında İzleme Sıklığına Göre Farklılığın Kruskal-Wallis Testi Sonuçları

Sıra numaraları ortalaması	Faktörler	Şiddet olaylarında Federasyonun olayları etkiliyleti rolü yoktur.	Sporu kullanarak rant sağlayan kişiler sporda şiddet köküne- mektir.	Şiddet olaylarında medyanın kıskırıcı rolü vardır.	Şiddetli gerçekleştirenler dar gelirli insanlardır.	Şiddetli gerçekleştirenler eğitim seviyesi düşük insanlardır.	Şiddetli gerçekleştirenler işsiz insanlardır.	Şiddetle maruz kalan insanlar sporda şiddet göstermeye eği- limlidirler.	Karşılaşmalarla ilgili seyirci sa- yısının azlığı şiddet olayları nedeni ile değırdir.	Şiddet olaylarının yaşandığı ülkenin imajı zedelemektedir.	Şiddet olayları sporu keyif- vermekten uzaklaştırdı.	Şiddet olayları spora bakış açı- mı olumsuz yönde değırdi.
508,59	Asla	426,70	421,95	426,96	484,72	408,21	481,51	477,64	319,05	387,51	408,82	508,59
481,36	Nadiren	423,07	398,25	480,76	422,66	427,65	416,41	452,43	418,06	430,10	437,68	481,36
448,6	Ara sıra	393,3	409,5	415,1	414,6	442,2	434,8	418,3	416,5	451,7	452,9	448,6
397,9	Sık	452,8	428,4	439,9	454,1	441,1	447,3	436,3	453,7	424,4	418,5	397,9
327,25	Her zaman	460,81	495,79	475,39	381,17	350,68	347,60	375,44	435,82	362,75	355,71	327,25
38,8	X ²	11,8	14,0	11,9	10,6	14,2	17,4	9,6	11,8	14,5	16,7	38,8
4	sd	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4
0,00	p	0,02	0,01	0,02	0,03	0,01	0,00	0,04	0,02	0,01	0,00	0,00

Sporda şiddetin nedenleri ile ilgili görüşlerin öğrencilerin sporda şiddetin etkili olduğunu düşünüp düşünmemelerine göre farklılık gösterip göstermediği Mann Whitney U farklılık testi ile araştırılarak Tablo 10' da yer alan sonuçlar elde edilmiştir. Tabloda yer alan sonuçlara göre; sporda şiddetin etkili olduğunu düşünen öğrenciler; "şiddet olaylarının sporu keyif vermekten uzaklaştırdığı" ve "spor yazarlarının yanlılığının sporda şiddeti körüklediği" düşüncesine daha fazla katılmaktadırlar. Sporda şiddetin etkili olduğunu düşünmeyen öğrenciler ise; "amigolara bedava bilet dağıtılması sporda şiddete neden olmamaktadır" ve "spor klübü yöneticilerinin rakip takımlar hakkında kışkırtıcı beyanlatları taraftarları şiddete yönlendirmektedir" düşüncesine daha fazla katılmaktadırlar. Bununla birlikte; sporda şiddetin etkili olduğunu düşünen öğrenciler şiddet olaylarının sporu keyif vermekten uzaklaştırdığını düşünürken, şiddetin etkili olmadığını düşünen öğrenciler bu görüşe katılmamaktadır.

Sporda şiddetin nedenleri ile ilgili görüşlerin sporda şiddetin yaşandığı düşünülen spor dalına göre farklılık gösterip göstermediği, Kruskal- Wallis farklılık testi ile araştırılmıştır. Tablo 11' de yer alan görüşler sporda şiddetin yaşandığı spor dalına göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermektedir. Şiddet olaylarının en çok futbolda yaşandığı görüşüne katılan öğrenciler, şiddet olaylarının ülkenin imajını zedelediğini düşünürlerken; şiddetin en çok voleybolda yaşandığını düşünen öğrencilerin bu görüşe katılım düzeyleri düşüktür. Bununla birlikte şiddetin en çok basketbolda yaşandığını düşünen öğrenciler; şiddete maruz kalan insanların şiddet göstermeye eğilimli olduklarını düşünmektedir.

Sporda şiddetin önlenmesi için alınması gereken tedbirler ile ilgili görüşlerin öğrencilerin öğrenim gördükleri fakültelere göre farklılık gösterip göstermediği Kruskal- Wallis farklılık testi ile araştırıldığında; "stadyumlara kamera konulmalı ve taraftarlar sürekli olarak izlenmelidir" görüşünde anlamlı farklılık bulunmuştur. Eğitim Fakültesinde öğrenim gören öğrenciler bu görüşe diğer fakültelerde öğrenim gören öğrencilere göre daha fazla katılırken, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesinde öğrenim gören öğrenciler bu görüşe en az düzeyde katılım göstermektedir. Bunun yanında tedbirler ile ilgili öğrenci görüşlerinin cinsiyete göre farklılık gösterip göstermediği Mann Whitney U farklılık testi ile araştırılarak Tablo 12' de yer alan sonuçlar elde edilmiştir. Tablo 12 incelendiğinde; bayan öğrenciler ile erkek öğrencilerin tabloda yer alan görüşler hakkında farklı düşüncelere sahip olduğu ortaya çıkmıştır. Sporda şiddetin önlenmesi için erkekler açısından alınması gereken en önemli tedbir takımların deplasman maçlarına taraftar götürmemesi ve daha önce olaylara karışmış kişilerin maça gelmelerinin yasaklanması iken bu görüşlere bayan öğrenciler katılmamaktadır. Bununla birlikte şiddetin önlenmesi için alınması gereken

tedbirlerden “amigolara bedava bilet dağıtılmalıdır” görüşüne bayan öğrenciler en yüksek düzeyde katılım gösterirken, erkek öğrenciler bu görüşe en düşük düzeyde katılım göstermektedir.

Tablo 10: Sporda Şiddetin Nedenleri İle İlgili Görüşlerin Öğrencilerin Sporda Şiddetin Etkili Olduğunu Düşünüp Düşünmemelerine Göre Mann-Whitney U Testi İle Karşılaştırılması

Faktörler	Şiddet etki	Sıra no. Ort.	Mann-Whitney U	Wilcoxon W	Z	P
Taraftarların kötü tezahüratları ve küfürleri hakemleri ve futbolcuları olumsuz yönde etkiler.	Evet	434,20	43230,5	52966,5	-2,562	0,010
	Hayır	381,01				
Spor klübü yöneticilerinin rakip takımlar hakkında kışkırtıcı beyanlatları taraftarları şiddete yöneltmektedir.	Evet	433,96	43422,0	53132,0	-2,457	0,014
	Hayır	382,24				
Amigolara bedava bilet dağıtılması sporda şiddete neden olmamaktadır.	Evet	433,78	43527,0	53257,0	-2,283	0,022
	Hayır	383,14				
Spor yazarlarının yanlışlığı sporda şiddeti körüklemektedir	Evet	435,18	42533,5	52263,5	-2,730	0,006
	Hayır	376,00				
Şiddet olaylarında klüp yöneticilerinin rolü yoktur.	Evet	434,79	42810,0	52540,0	-2,632	0,008
	Hayır	377,99				
Şiddet olaylarının yaşandığı ülkenin imajı zedelenmektedir.	Evet	434,85	42768,5	52498,5	-2,727	0,006
	Hayır	377,69				
Şiddet olayları Türk sporunun gerilemesine neden olmaktadır.	Evet	434,09	43306,0	53036,0	-2,462	0,014
	Hayır	381,55				
Şiddet olayları sporu keyif vermekten uzaklaştırdı.	Evet	436,40	41869,0	51599,0	-3,091	0,002
	Hayır	371,22				

Tablo 11: Sporda Şiddetin Nedenleri İle İlgili Görüşlerin Sporda Şiddetin Yaşandığı Düşünülen Spor Dalına Göre Kruskal-Wallis Testi İle Karşılaştırılması

Faktörler	Sıra numaraları ortalaması				X ²	s.d.	p
	Futbol	Voleybol	Basketbol	Diğer			
Taraftarların kötü tezahüratları ve küfürleri hakemleri ve futbolcuları olumsuz yönde etkiler.	430,23	95,00	525,50	326,58	18,7	3	0,00
Spor klübü yöneticilerinin rakip takımlar hakkında kışkırtıcı beyanatları taraftarları şiddete yöneltmektedir.	431,27	180,90	294,13	346,05	12,7	3	0,01
Maç sırasında sporcuların birbirine karşı gösterdiği şiddet taraftarların çıkardığı olayları tetiklemektedir.	431,69	76,00	277,25	356,80	19,2	3	0,00
Stadyum içindeki güvenlik önlemleri yeterlidir.	422,82	725,70	491,56	429,82	9,05	3	0,03
Hakemlerin verdiği yanlış kararlar şiddete zemin hazırlamaktadır.	426,81	228,00	237,84	473,15	10,4	3	0,02
Şiddete maruz kalan insanlar sporda şiddet göstermeye eğilimlidirler.	424,54	148,10	600,69	450,73	11,6	3	0,01
Şiddete eğilimli insanlar sporda da şiddete eğilimlidirler.	430,10	107,40	231,13	406,55	15,9	3	0,00
Şiddet olaylarının yaşandığı ülkenin imajı zedelenmektedir.	432,85	42,50	252,75	337,67	24,4	3	0,00
Şiddet olayları sporu keyif vermekten uzaklaştırdı.	429,90	206,20	478,88	329,50	10,8	3	0,01
Şiddet olayları spora bakış açımı olumsuz yönde değiştirdi.	426,63	145,50	568,44	403,77	10,2	3	0,02

Tablo 12: Sporda Şiddetin Önlenmesi İçin Alınması Gereken Tedbirler İle İlgili Görüşlerin Cinsiyete Göre Mann- Whitney U Testi İle Karşılaştırılması

Faktörler	Cinsiyet	Sıra no. Ort.	Mann-Whitney U	Wilcoxon W	Z	P
Amigolara bedava bilet dağıtılmamalıdır.	Bayan	449,36	80385,0	176088,0	-2,85	0,00
	Bay	402,95				
Daha önce olaylara karışmış kişilerin maça gelmesi yasaklanmalıdır.	Bayan	392,36	76552,0	162043,0	-4,07	0,00
	Bay	456,82				
Takımlar deplasman maçlarına taraftar götürmemelidir.	Bayan	385,80	73846,0	159337,0	-4,86	0,00
	Bay	463,02				
Maçlara biletsiz seyirciler alınmamalıdır.	Bayan	444,26	82491,5	178194,5	-2,29	0,02
	Bay	407,77				
Stadyumlarda turnikeler biletsiz seyircilerin içeri girmesini engelleyecek hale getirilmelidir.	Bayan	405,07	81801,5	167292,5	-2,56	0,01
	Bay	444,81				
Toplu bilet satışına yasak getirilmelidir.	Bayan	406,93	82570,5	168061,5	-2,20	0,03
	Bay	443,05				
Stadyum içinde ve çevresinde alkollü içki satışına izin verilmemelidir.	Bayan	394,78	77554,0	163045,0	-3,98	0,00
	Bay	454,53				

Kruskal- Wallis farklılık testi ile alınması gereken tedbirler ile ilgili görüşlerin öğrencilerin ilgilendikleri spor dalına göre farklılık gösterip göstermediği araştırıldığında; “daha önce olaylara karışmış kişilerin maça gelmesi yasaklanmalıdır” ve “takımlar deplasman maçlarına taraftar götürmemelidir” görüşlerinde farklılık bulunmuştur. Tablo 13’de yer alan analiz sonuçlarına göre; bu görüşlere futbolla ilgilenen öğrenciler diğer spor dallarıyla ilgilenen öğrencilere göre daha fazla katılırken, yüzme ile ilgilenen öğrenciler bu görüşlere katılmamaktadır.

Tablo 13: Sporda Şiddetin Önlenmesi İçin Alınması Gereken Tedbirler İle İlgili Görüşlerin, İlgilenilen Spor Dalına Göre Kruskal-Wallis Testi İle Karşılaştırılması

Faktörler	Sıra numaraları ortalaması						X ²	sd	P
	Fut.	Bask.	Vol.	Yüzme	Tenis	Hent.			
Daha önce olaylara karışmış kişilerin maça gelmesi yasaklanmalıdır	454,80	442,78	377,83	349,44	421,59	405,78	17,1	6	0,01
Takımlar deplasman maçlarına taraftar götürmemelidir	462,18	426,65	361,54	352,39	418,02	448,22	24,0	6	0,00

Tablo 14: Sporda Şiddetin Önlenmesi İçin Alınması Gereken Tedbirler İle İlgili Görüşlerin Öğrencilerin Spor Müsabakalarını İzleme Sıklığına Göre Kruskal-Wallis Testi İle Karşılaştırılması

Faktörler	Sıra numaraları ortalaması					X ²	sd	P
	Asla	Nadiren	Ara sıra	Sık	Her zaman			
Stadyumlara getirilmesi yasak yabancı maddeleri içeri sokanlara gerekli cezai işlemler uygulanmalıdır.	413,86	447,75	445,36	413,00	374,67	13,1	4	0,01
Stadyumların güvenliği sadece polis tarafından sağlanmalıdır.	475,13	455,47	430,88	422,37	366,65	11,3	4	0,02
Amigolara bedava bilet dağıtılmalıdır.	435,88	447,07	446,17	406,51	379,31	9,59	4	0,05
Şiddetin önlenmesinde federasyon merkez olmalıdır.	401,22	434,23	423,80	456,45	364,82	12,7	4	0,01
Spor basını şiddetin azaltılması için gerekli programlara yer vermelidir.	406,97	432,68	460,52	397,08	384,98	16,3	4	0,00
Takımlar deplasman maçlarına taraftar götürmemelidir.	383,08	490,56	384,56	480,50	481,00	34,9	4	0,00
Stadyum içinde ve çevresinde alkolü içki satışına izin verilmemelidir.	498,17	420,68	405,25	424,49	465,20	10,9	4	0,03

Kruskal- Wallis farklılık testi kullanılarak öğrencilerin spor karşılaşmalarını izleme sıklığına göre alınması gereken tedbirler ile ilgili görüşlerin farklılık gösterip göstermediği analiz edilmiştir. Tablo 14'teki sonuçlara göre; "takımlar deplasman maçlarına taraftar götürmemelidir" düşüncesine en fazla katılan öğrenciler spor müsabakalarını nadiren, sıklıkla ve her zaman izleyen öğrencilerden oluşurken, bu düşünceye spor müsabakalarını hiç izlemeyen ve ara sıra izleyen öğrenci grubu en az katılmaktadır. Bununla birlikte; spor müsabakalarını her zaman izleyen öğrenci grubu şiddetin önlenmesinde federasyonun merkez olması görüşüne katılmamaktadır. Spor müsabakalarını hiç izlemeyen öğrenciler şiddetin önlenmesinde stadyum içinde ve çevresinde alkollü içki satışına izin verilmemesi gerektiğini düşünürken, müsabakaları arasına izleyen öğrenciler spor basınının şiddetin azaltılması için gerekli programlara yer vermesini düşünmektedir.

6. SONUÇ VE ÖNERİLER

Sağlıklı yaşamın en önemli şartlarından biri olarak uzmanların önerdikleri spor, gerek aktif gerekse pasif şekilde hayatımızın içindedir. Spor faaliyetlerinde aktif olarak yer almasa da çoğu birey, spor müsabakalarında taraflardan biri olarak sporun önemli bir kesimini oluşturmaktadır. Günümüzde başta futbol karşılaşmaları olmak üzere sporda artan şiddet olayları, sporun olumlu anlamına gölge düşürmektedir. Özellikle gençlerin spora özendirilmesinin gerekli olduğuna inanılan bu çağda, sporda şiddete neden olan faktörlerin belirlenerek bu faktörlere yönelik çözüm üretilmesi zorunluluk halini almıştır. Geleceğimizin güvenceleri olan gençlerin, sporda şiddetin gerek nedenleri gerekse alınacak tedbirlerle ilgili görüşlerinin incelendiği bu çalışmada, hazırlanan anket formu Eskişehir'deki iki kamu üniversitesi öğrencilerine uygulanmıştır.

Araştırmadan elde edilen sonuçlara göre; erkek öğrenciler bayan öğrencilere göre sporla daha çok ilgilidir. Erkek öğrencilerin en çok ilgi duydukları spor dalı futbol iken, bayan öğrenciler daha çok voleybol ve tenis gibi spor dallarıyla ilgilenmektedirler. Öğrenciler, spor karşılaşmalarını sıklıkla izlemekte, sporda şiddet olduğuna inanmakta ve %94'lük oranda sporda şiddetin en çok olduğu spor dalı olarak futbolu görmektedirler. Araştırmanın bu sonucu, Pulur ve arkadaşlarının (2004) çalışmasıyla benzerlik göstermektedir.

Mann Whitney U ve Kruskal Wallis farklılık testleri ile sporda şiddet konusundaki öğrenci görüşlerinin cinsiyet, fakülte, spora ilgi, spor müsabakalarını izleme sıklıkları, sporda şiddetin varlığına ilişkin görüşler bakımından farklılık gösterip göstermediği araştırılmıştır. Analiz sonuçlarına göre; erkek öğrenciler şiddet olaylarında medyanın kışkırtıcı rolü olduğunu düşünürken, bayan öğrenciler medyanın rolü olmadığını düşünmektedirler. Bayan öğrenciler şiddet olaylarının spora

bakış açılarını olumsuz yönde değiştirdiğini düşünürken, erkek öğrenciler bu görüşe katılmamaktadır. Üniversiteler arasında yapılan analizde ise Eskişehir Osmangazi Üniversitesinde öğrenim gören öğrenciler şiddet gerçekleştirilenlerin eğitim düzeyi düşük insanlar olduğu görüşüne yüksek düzeyde, Anadolu Üniversitesinde öğrenim gören öğrenciler ise düşük düzeyde katılmaktadırlar. Araştırmanın bu sonucu, Çağlayan ve Fişekçiöğölu (2004) ile Bjelajac'ın (2005) çalışmalarındaki sonuçlarla benzerlik göstermektedir.

Fakülte bazında yapılan analizlerde ise farklı fakültelerde öğrenim gören öğrencilerin farklı görüşlere sahip olduğu ortaya çıkmıştır. Mühendislik Fakültesinde öğrenim gören öğrenciler şiddet olaylarının Türk sporun gerilemesine neden olduğunu düşünürken, bu görüşe en az katılımı İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesinde öğrenim gören öğrenciler gerçekleştirmektedir. Eğitim Fakültesinde öğrenim gören öğrenciler medyanın kışkırtıcı rolü olmadığını düşünürlerken, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesinde öğrenim gören öğrenciler medyanın rolü olduğunu düşünmektedir. Spor kulübü yöneticilerinin rakip takımlar hakkında kışkırtıcı beyanatlarının taraftarları şiddete yönelttiği görüşüne sporla ilgilenen öğrencilerin katılım düzeyi en yüksekken, sporla ilgilenmeyen öğrencilerin katılım düzeyi en düşüktür. Bununla birlikte sporla ilgilenmeyen öğrencilerin şiddet olayları sonucunda spora bakış açıları olumsuz yönde değişirken, sporla ilgilenen öğrencilerin spora bakış açıları değişmemiştir.

Sporla şiddetin önlenmesi için erkek öğrenciler açısından alınması gereken en önemli tedbir takımların deplasman maçlarına taraftar götürmemesi ve daha önce olaylara karışmış kişilerin maça gelmelerinin yasaklanması iken bu görüşlere bayan öğrenciler katılmamaktadır. Sporla şiddetin önlenmesi için alınması gereken tedbirlerden "stadyumlara kamera konulmalı ve taraftarlar sürekli izlenmelidir" görüşüne Eğitim Fakültesinde öğrenim gören öğrenciler en fazla katılırken, bu görüşe İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesinde öğrenim gören öğrenciler en az katılımı göstermektedir. Spor müsabakalarını izleme sıklığı yüksek olan öğrenciler, sporda şiddetin önlenmesi için stadyum çevresinde alkollü içki satışına izin verilmemesi gerektiği ve takımların deplasman maçlarına taraftar götürmemeleri gerektiği görüşüne katılmaktadırlar. Bununla birlikte; spor müsabakalarını ara sıra izleyen öğrenciler şiddetin önlenmesinde spor basınının şiddetin azaltılması için gerekli programlara yer vermesi gerektiği görüşünü taşıırken, spor müsabakalarını hiç izlemeyen öğrenciler şiddetin önlenmesinde stadyum içinde ve çevresinde alkollü içki satışına izin verilmemesi gerektiği görüşünü taşımaktadırlar.

Son dönemlerde sporda yaşanan şiddet olaylarının nedenlerinin ve çözüm önerilerinin, üniversite gençliğinin görüş açısından incelendiği bu çalışmadan elde edilen bulgular, konuyla ilgili birimler tarafından dikkate alınmalıdır. Gerekli ve yeterli önlemlerin alınmasıyla, bireylerin spora olan ilgileri artacak ve istenmeyen görüntüler yaşanmayacaktır.

KAYNAKÇA

- Anshel M. H.** (1997), Sport Psychology From Theory to Practice, Third Edition, Gorsuch Scarisbrick, Publishers Scottsdale, Arizona, U.S.A
- Başer E.** (1998), Uygulamalı Spor Psikolojisi Performans Sporunda Psikolojinin Rolü, Sporsal Kuram Dizisi No:5, Bağırhan Yayınevi, 3. Baskı Ankara
- Bjelajac S.** (2005), The Social Structure Of Football Fans In The City Of Split, (<http://www.kakanien.ac.at/beitr/fallstudie/SBjelajac1.pdf>)
- Bull S. J.** (1991), Sport Psychology, The Crowood Pres, Ramsbury, Marlborough
- Cameron M.** (2002), The Prevention Of Violence In Sport, Printed at the Council of Europe
- Cox R. H.** (1990), Sport Psychology Concepts and Applications, Fourth Edition, WCB McGraw-Hill, U.S.A
- Çağlayan H. S., Fişekçiöğlü İ. B.** (2004) Futbol Seyircisini Şiddete Yönelten Faktörler, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi Sayı:12
- Çıdam K.** (1996), TELEVİZYON VE SPOR “Spor ve Spor Magazin Programlarının Erotizm ve Şiddet”, A.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Eskişehir
- Doğan O.** (2004), Spor Psikolojisi, Cumhuriyet Üniversitesi Yayınları No:97 (Ders Kitabı), Cumhuriyet Üniversitesi Rektörlük Matbaası - Sivas
- Erkal M. E.** (1992), Sosyolojik Açından Spor, Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı Kutsun Matbaa ve Reklamcılık Merkezi (Geliştirilmiş 2. Baskı), İstanbul
- Güven Ö.** (1999), Türklerde Spor Kültürü, Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları, Atatürk Kültür Merkezi Yayını: 172, Türk Kültüründen Görünenler Dizisi: 44, Baskı: Alf Ofset (Geliştirilmiş 2. Baskı), Ankara
- Leunes A.- Nation J. R.** (1996), Sport Psychology An Introduction, Second Edition, Nelson-Hall Series in Psychology, consulting Editor: Stephen Worchel Texas A&M University, Nelson – Hall Publishers Chicago

Pulur A., Kaynak İ. (2004), Futbol Karşılaşmalarında Görev Yapan Polislerin Seyirci Saldırğanlığını Algılama Biçimleri, Polis Bilimleri Dergisi Cilt: 6 Sayı:1-2

Pulur A., Kaynak İ., Orhan S. (2004), Polislerin Spor Müsabakalarındaki Saldırğan Seyirciye Müdahalede Kendi Taraftarlığının Etkisinin Araştırılması, Gazi Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi, Cilt:5, Sayı:2

Rieder M., Welsh W. (2001), Criminal Violence: Patterns, Causes, and Prevention, First Edition,

Sümer R. (1990), Türkiye’de Spor Yönetiminin Tarihsel Gelişimi Ve Sporda Demokrasi Belgeler / Yorumlar, Şafak Matbaası 3. Baskı, Ankara

Şahin M. (2003), Sporda Şiddet Ve Saldırğanlık, Gaziantepspor Kulübü Spor Eğitim Yayınları; Yayın No:5, Nobel Yayın No: 411, Sağlık Spor Dizisi: 40, Nobel Yayın Dağıtım, Gaziantep

Tempo. *Gruplar Dağılmazsa Amigoloğu Bırakırım*, 25 Kasım-1 Aralık 2004

Terekli S. M.(1999), Türkiye Birinci Profesyonel Futbol Liginde Yer Alan Kulüplerin Yönetim Politikalarının Sporcu Güdülenmesi Üzerine Etkisi, T.C. A.Ü. Yayınları No:1114, Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu Yayınları No: 2, T.C. A.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir

Vatandaş C. (2003), Aile ve Şiddet Türkiye’de Eşler Arası Şiddet, Afyon Kocatepe Üniversitesi; Yayın No: 58, Baskı: Uyum Ajans – Ankara, Afyon

Yıldırım A. (1998), Sıradan Şiddet Kadına ve Çocuğa Yönelik Şiddetin Toplumsal Kaynakları, Boyut Kitapları / Araştırma Dizisi 9, Boyut Matbaacılık A.Ş.

Avrupa Konseyi’nin 2503. Oturumu, Eğitim, Gençlik Ve Kültür, 5-6 Mayıs 2003- BRÜKSEL

Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı, Beden Eğitimi, Spor Ve İstanbul Olimpiyatları Özel İhtisas Komisyonu Raporu. (2000), DPT: 2513. ÖİK: 530, ANKARA.

http://www.unicef.org/turkey/untr/pc/_ded05_prs3.html

http://www.tempodergisi.com.tr/toplum_politika/06981

<http://www.boluolay.com/kose.php>

http://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/tbmm_basin_aciklamalari.acikl

